

STUDIUL RESTURILOR DE FAUNĂ PROVENITE DIN AȘEZAREA NEOLITICĂ DE LA LUNCAVIȚA

(jud. Tulcea)

SERGIU HAIMOVICI și GIANINA DARDAN

ÎN CURSUL ANULUI 1959, Eugen Comșa a executat săpături arheologice într-o așezare aparținând culturii Gumelnița, situată pe un promontoriu, denumit «La Cetățuie», în apropierea satului Luncavița. Materialul faunistic descoperit aparține celor 6 niveluri în care a fost subîmpărțit stratul de cultură (nivelul I reprezentând faza culturală cea mai nouă, iar nivelul VI cea mai veche).

Dintr-un total de 675 de resturi de faună a putut fi determinat un număr de 603 fragmente de oase și scoici. Caracterul extrem de fragmentar al pieselor osoase ne arată că majoritatea lor provin de la «resturi de bucătărie». Am găsit însă și câteva fragmente de oase și coarne care poartă urme de lucru.

Studiul nostru se referă atât la determinarea apartenenței specifice a pieselor, cât și la stabilirea frecvenței diverselor grupe de animale întâlnite în cadrul materialului faunistic determinat. Datorită caracterului prea fragmentar al resturilor nu am putut stabili cu precizie pentru unele fragmente osoase de pești, reptile și păsări apartenența specifică. De asemenea, nu s-a putut realiza întotdeauna o separare a resturilor provenind de la genurile *Ovis* (oaie) și *Capra* (capră), dată fiind marea asemănare morfologică a unor porțiuni din scheletele lor. O parte a fragmentelor osoase, provenind de la suide (în cantitate destul de mică de altfel), care nu au putut fi atribuite cu precizie nici porcului domestic și nici mistrețului, au fost trecute într-o grupă aparte, care figurează în tabele cu denumirea de *Sus scrofa*.

În tabelul I dăm repartitia resturilor și frecvența pe niveluri a grupelor taxonomice care au fost identificate în cadrul materialului faunistic determinat.

TABELUL I

Repartitia resturilor și frecvența grupelor taxonomice identificate în materialul faunistic de la Luncavița

Grupa taxonomică	Nivel I		Nivel II		Nivel III		Nivel IV		Nivel V		Nivel VI		Total niveluri	
	frag.	%	frag.	%	frag.	%	frag.	%	frag.	%	frag.	%	frag.	%
Moluste	2	1,23	—	—	2	2,06	—	—	—	—	1	1,82	5	0,83
Pești	7	4,29	6	5,26	9	9,28	5	8,19	8	7,08	4	7,27	39	6,47
Reptile	—	—	—	—	1	1,03	—	—	—	—	—	—	1	0,17
Păsări	—	—	—	—	1	1,03	1	1,65	1	0,88	—	—	3	0,49
Mamifere	154	94,48	108	94,74	84	86,60	55	90,16	104	92,04	50	90,91	555	92,04
Total	163		114		97		61		113		55		603	

După cum se vede din citirea cifrelor acestui tabel, cea mai mare parte a fragmentelor aparține mamiferelor, o cantitate destul de mică provine de la pești, iar moluștele, reptilele și păsările sînt reprezentate doar prin cîteva resturi.

Moluștelor le aparțin sfîrîmături de scoici de lamelibranhiate, care provin de la genul *Unio* (cu probabilitate speciile *Unio pictorum* L. și *Unio crassus crassus* Retzius).

Peștii sînt reprezentați printr-un număr destul de mic de fragmente. Este însă posibil ca o parte a resturilor osoase, și anume cele ce proveneau de la indivizi de talie mică, să fie distruse de trecerea timpului și astfel frecvența acestei grupe să fi fost în realitate mai mare. Am reușit să determinăm speciile: *Cyprinus carpio* L. (crapul), *Silurus glanis* L. (somonul) și cu oarecare probabilitate pe *Lucioperca sandra* L. (șalăul) și *Perca fluviatilis* L. (bibanul). Menționăm că, în afară de exemplare de talie mijlocie și mare, am pus în evidență 3 somni de lungimi între 1,20 și 1,80 m (cam de la 15 la 40 kg).

Reptilelor, și anume chelonienilor, le aparține un fragment dintr-o placă costală a carapacei, care provine cu mare probabilitate de la *Testudo graeca ibera* Pallas.

Păsările sînt reprezentate doar prin 3 fragmente osoase, dintre care două aparțin unei specii de talie mare, din familia *Anseridae* sau *Cygnidae*, iar al treilea altei specii, probabil tot de baltă, dar de talie mult mai mică.

Mamiferele, așa cum am putut constata din cifrele tabelului I, reprezintă majoritatea covârșitoare a resturilor faunistice descoperite la Luncavița. Am determinat fragmente osoase aparținînd unui număr de 12 specii, dintre care 5 domestice și 7 sălbatice, și anume: *Bos taurus* L., *Capra hircus* L., *Ovis aries* L., *Sus scrofa domestica* L., *Canis familiaris* L., *Sus scrofa ferus* L., *Cervus elaphus* L., *Capreolus capreolus* L., *Bos primigenius* Boj., *Canis lupus* L., *Canis vulpes* L., *Lepus europaeus* Pall.

În tabelul II dăm pentru speciile de mamifere determinate repartitia și frecvența lor (în fragmente și indivizi prezumați) în cadrul celor 6 niveluri.

Se poate constata din citirea acestui tabel că nu fiecare specie dintre mamiferele determinate este reprezentată în mod egal în materialul faunistic, unele, ca boul domestic, ovicaprinele, cerbul, mistrețul și chiar porcul, prezentînd un număr mare de resturi, iar altele, cum ar fi bourul și vulpea, doar cîte un singur fragment. Pe de altă parte, se poate constata o variație de la nivel la nivel a proporției resturilor unor specii, cum ar fi boul domestic, dar mai ales ovicaprinele, iar dintre cele sălbatice cerbul și mistrețul.

S-ar putea, pe de o parte, ca această amplitudine destul de mare a variației să fie întâmplătoare și să fie legată îndeaproape de cantitatea, în general scăzută, a materialului osos descoperit în unele niveluri (de exemplu: nivelurile III, IV, VI).

Pe de altă parte, numărul mare al resturilor de mistreț, dar mai ales de cerb în nivelurile I și II (cronologic cele mai noi, în cadrul stratului cultural gumelnițean), precum și cantitatea relativ mică a ovicaprinelor în aceleași niveluri ar putea eventual indica faptul că spre sfîrșitul perioadei de timp în care a înflorit așezarea de la Luncavița ar fi avut loc o ușoară răcire a climei, însoțită de precipitații mai abundente, care ar fi dus la o împădurire mai masivă a regiunii.

Oricum, trebuie semnalat faptul că resturile mamiferelor sălbatice reprezintă, în cadrul materialului determinat la Luncavița, o parte relativ ridicată în raport cu alte stațiuni neolitice din Dobrogea și Muntenia (Techirghiol, Bogata, Tangîru, Gumelnița). Ele variază de la 16,68% indivizi (în nivelul III) la 51,28% indivizi (în nivelul I), reprezentînd pentru totalul mamiferelor din cele 6 niveluri 37,12% din fragmente și 34,40% din indivizi, deci mai bine de o treime.

TABELUL II

Mamiferele determinate, repartitia și frecvența resturilor (în fragmente și indivizi) în cadrul celor 6 niveluri ale stratului cultural gumelnițean din așezarea de la Luncavița

SPECIA	NIV. I				NIV. II				NIV. III				NIV. IV				NIV. V				NIV. VI				TOTAL NIVELURI			
	fragm.	%	ind.	%	fragm.	%	ind.	%	fragm.	%	ind.	%	fragm.	%	ind.	%	fragm.	%	ind.	%	fragm.	%	ind.	%	fragm.	%	ind.	%
<i>Bos taurus</i>	41	26,63	9	23,09	28	25,92	6	19,35	31	36,91	7	29,16	17	30,91	4	22,21	39	37,50	9	33,34	10	20,00	3	20,00	166	29,91	38	24,68
<i>Capra</i>	5 } 6	3,24 } 3,89	3 } 4	7,69 } 10,25	2 } 7	1,85 } 6,49	1 } 3	3,23 } 9,67	34 } 36	40,48 } 42,86	8 } 9	33,32 } 37,49	1 } 16	1,82 } 29,10	1 } 4	5,56 } 22,21	23 } 25	22,12 } 24,04	6 } 7	22,22 } 25,92	2 } 12	4,00 } 24,00	1 } 3	6,67 } 20,00	5 } 97	0,90 } 17,48	3 } 27	1,96 } 17,54
*																												
<i>Ovis</i>	1 } 1	0,65 } 0,65	1 } 1	2,56 } 2,56	1 } 1	0,93 } 0,93	1 } 1	3,23 } 3,23	2 } 2	2,38 } 2,38	1 } 1	4,17 } 4,17	2 } 2	3,63 } 3,63	1 } 1	5,56 } 5,56	2 } 2	1,92 } 1,92	1 } 1	3,70 } 3,70	2 } 2	4,00 } 4,00	1 } 1	6,67 } 6,67	10 } 10	1,80 } 1,80	6 } 6	3,91 } 3,91
<i>Sus scrofa domestica</i>	7	4,55	3	7,69	9	8,33	4	12,90	3	3,57	1	4,17	6	10,90	2	11,11	13	12,50	3	11,11	10	20,00	3	20,00	48	8,65	16	10,37
<i>Canis familiaris</i>	2	1,30	2	5,13					6	7,14	3	12,50	5	9,10	2	11,11	3	2,88	1	3,70					16	2,88	8	5,18
<i>Cervus elaphus</i>	74	48,05	12	30,77	36	33,33	7	22,57	3	3,57	1	4,17	2	3,63	1	5,56	18	17,31	4	14,82	9	18,00	2	13,32	142	25,59	27	17,54
<i>Capreolus capreolus</i>	1	0,65	1	2,56	2	1,85	1	3,23	2	2,38	1	4,17	1	1,82	1	5,56									6	1,08	4	2,59
<i>Sus scrofa ferus</i>	20	12,98	6	15,39	17	15,74	5	16,13	2	2,38	1	4,17	4	7,27	1	5,56	5	4,81	2	7,41	2	4,00	1	6,67	50	9,01	16	10,37
<i>Bos primigenius</i>					1	0,93	1	3,23																	1.	0,18	1	0,65
<i>Canis lupus</i>	1	0,65	1	2,56	1	0,93	1	3,23																	2	0,36	2	1,30
<i>Canis vulpes</i>									1	1,19	1	4,17													1.	0,18	1	0,65
<i>Lepus europaeus</i>													1	1,82	1	5,56					3	6,00	1	6,67	4.	0,72	2	1,30
<i>Sus scrofa</i> **	2	1,30	1	2,56	4	3,70	1	3,23									1	0,96	1	3,70					7	1,26	3	1,96
Total	154		39		108		31		84		24		55		18		104		27		50		15		555		154	

* Reprezintă acele resturi de ovicaprine pentru care nu s-a putut realiza separarea între genurile *Capra* și *Ovis*.

** Reprezintă resturile de suide care nu au putut fi atribuite cu precizie nici mistrețului și nici porcului domestic.

Dintre mamiferele domestice, după cum se vede în tabelul II, primul loc, în general, este ocupat de bovine. Resturile lor sînt reprezentate mai ales prin fragmente de oase lungi și în mică măsură prin resturi de crani și maxilare cu dinți. Se poate constata că aceste vite aveau o talie mijlocie; osatura era gracilizată, iar coarnele mici și subțiri. Puținele resturi de maxilare cu dinți provin de la indivizi de toate vîrstele: unii ne-

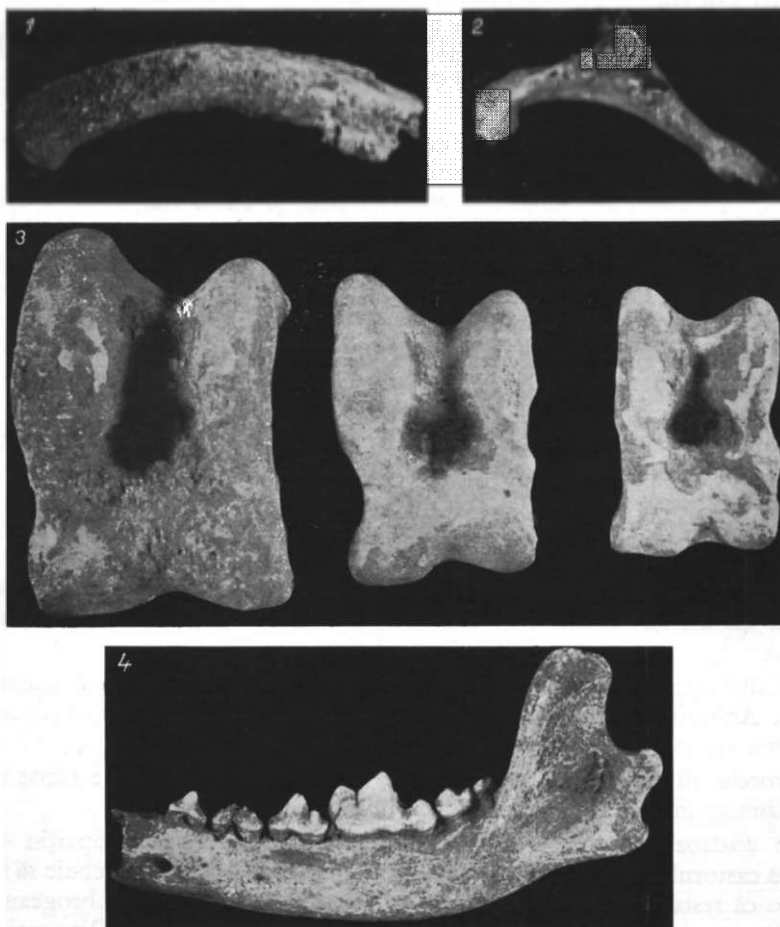

Fig. 1. 1, dentar fragmentar de *Silurus glanis* aparținînd unui individ de talie mare (1/1); 2, dinți faringieni de *Cyprinus carpio* (1/1); 3, astragale de *Bos primigenius* (stînga), *Bos taurus* (mijloc) și *Cervus elaphus* (dreapta) (1/1); 4, mandibulă fragmentară de *Canis familiaris* (tip de talie mai mare decît *Canis familiaris polustris*) (1/1).

matuți cu dentiție de lapte, alții la care abia începuse eroziunea dinților definitivi, dar și indivizi bătrîni cu dentiție puternic erodată.

În ordinea frecvenței urmează ovicaprinele, care prezintă, pentru totalitatea materialului osos, aproape tot atîtea resturi cît și bovinele, întrecîndu-le chiar pe acestea din urmă în unele niveluri (III, IV și VI). Menționăm faptul că doar în așezarea neolitică de la Techirghiol (cultura Hamangia), deci tot în Dobrogea, am mai întîlnit o frecvență

atît de ridicată a ovicaprinelor. În alte stațiuni neolitice din Moldova și Muntenia studiate de noi (Traian, Trușești, Tangîru, Bogata), frecvența lor este însă sensibil mai joasă.

Am reușit să diferențiem în cadrul materialului provenit de la ovicaprine fragmente osoase aparținînd genului *Capra* și genului *Ovis* (vezi tabelul II). Se poate constata că piesele aparținînd oii sînt în cantitate mai mare decît cele provenite de la capră, raportul fiind cam 2:1. Nu am putut însă determina, dată fiind lipsa coarnelor în cadrul materialului de studiu, tipul raseologic nici pentru oaie, nici pentru capră.

Porcinele au o frecvență mai joasă decît bovinele și ovicaprinele. Resturile determinate aparțin unui porc de talie destul de mică și gracilă. O mare parte a fragmentelor proviit de la indivizi nematurî.

Cîinele ocupă ultimul loc în cadrul mamiferelor domestice, dar frecvența sa este totuși relativ ridicată. Am putut diferenția, pe lîngă resturi osoase aparținînd unui cîine de talie mică, probabil *Canis familiaris palustris* Rut, și unele fragmente aparținînd unui tip mai robust.

Printre mamiferele sălbatice, frecvența cea mai ridicată o are cerbul, căruia îi aparțin un număr mare de fragmente de oase lungi, maxilare cu dinți, resturi de craniu și coarne. După cum am mai arătat, el este bine reprezentat, mai ales în nivelurile I și II, unde resturile sale sînt chiar mai abundente decît cele provenite de la bovine și ovicaprine, evidențiind astfel existența, pentru acea perioadă, a unor puternice masive păduroase în nordul Dobrogei.

Este interesant de semnalat faptul că cerbul lipsește în cadrul faunei neolitice de la Techirghiol (cultura Hamangia), dar a fost găsit în necropola de la Cernavoda, aparținînd aceleiași culturi.

Spre deosebire de cerb, resturile osoase aparținînd căprioarei sînt în cantitate destul de mică, găsindu-se mai ales fragmente de coarne.

O altă specie dintre mamiferele sălbatice, cu o frecvență oarecum ridicată, este mistrețul, ale cărui fragmente osoase sînt destul de abundente, fiind reprezentat cam prin aceleași număr de resturi ca și porcul domestic.

Bourului îi aparține doar un singur fragment osos, și anume un astragal descoperit în nivelul II. Amintim că această specie a fost găsită și în cadrul faunei neolitice provenind din necropola de la Cernavoda.

Carnivorele sălbatice sînt reprezentate prin vulpe și lup, ale căror resturi apar sporadic, și anume în materialul faunistic din nivelurile I, II, III.

Dintre rozătoare a fost identificat doar iepurele, căruia îi aparțin 4 fragmente osoase. Lipsa castorului în materialul faunistic neolitic de la Luncavița trebuie să fie întîmplătoare, pentru că resturile acestei specii au fost descoperite pe malul dobrogean al Dunării nu numai în necropola de la Cernavoda (cultura Hamangia), dar și la Dinogetia în secolele IV—VI e. n.

Menționăm că nu au fost de loc găsite resturi ale calului (*Equus caballus* L.) la Luncavița, problema existenței acestei specii în neoliticul dobrogean rămînînd deschisă.

În concluzie, studiul faunei neolitice (cultura Gumelnița) descoperite la Luncavița ne arată că pentru locuitorii acestei așezări creșterea animalelor constituia una din ocupațiile de bază. Ei se îndeletniceau mai ales cu creșterea cornutelor (bovine și ovicaprine), iar într-o măsură mult mai mică cu aceea a porcinelor.

O altă ocupație, de mai mică importanță, era pescuitul, favorizat de altfel de situarea așezării în imediata apropiere a Dunării.

Culesul moluștelor nu prezenta decât o îndeletnicire sporadică, deși existau aceleași condiții favorizante ca și pentru pescuit.

Un rol încă destul de important în economia locuitorilor din așezarea gumelnișeană îl juca vânătoarea, fapt atestat de cantitatea mare de resturi osoase provenind de la mamiferele sălbatice, mai cu seamă de la cerb și mistreț.

L'ÉTUDE DES RESTES FAUNIQUES DE LA STATION NÉOLITHIQUE DE LUNCAVIȚA (culture de Gumelnița).

RÉSUMÉ

On fait l'étude des restes fauniques découverts dans la station néolithique (culture de Gumelnița) située près du Danube à côté du village de Luncavița (département de Tulcea en Dobrogea).

On a déterminé 603 fragments qui appartiennent aux groupes taxonomiques cités dans le tableau I.

Le tableau II contient la répartition et la fréquence des espèces de mammifères trouvées dans les six niveaux d'habitation. On voit que les bovins et les ovicaprins ont une haute fréquence; de même les animaux sauvages représentent plus de 1/3 des restes de mammifères.

On peut constater par conséquent que l'une des occupations principales des habitants de la station était l'élevage (notamment des bovins et des ovicaprins). La pêche et surtout la récolte des mollusques n'avaient presque pas d'importance économique, mais la chasse (du cerf, du sanglier) avait un rôle important.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — 1, fragment du dentaire de *Silurus glanis*, appartenant à un individu de grande taille (1/1); 2, dents pharyngiennes de *Cyprinus carpio* (1/1); 3, des astragales de *Bos primigenius* (à gauche), *Bos taurus* (au milieu) et *Cervus elaphus* (à droite) (1/1); 4, mandibule fragmentaire de *Canis familiaris* (type de taille plus haute que *Canis familiaris palustris*) (1/1).